

Наталія Григорівна Павлів,
завідувачка інформаційно-бібліографічного відділу
Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»
м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК В ЕЛЕКТРОННОМУ КАТАЛОЗІ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАУКМА

***Ключові слова:** предметна рубрика, уніфікація, електронний каталог, російсько-українська інформаційна війна*

У сучасному суспільстві докорінно змінилася роль, значення та місце наукової бібліотеки вищого навчального закладу. Крім традиційних функцій бібліотек, додалися послуги науково-освітніх центрів, які надають доступ до світових інформаційних ресурсів. Як зазначає вітчизняна дослідниця Т. О. Ярошенко, «вільний доступ до наукової інформації – одна із найважливіших умов прогресу науки та наукової комунікації» [7, с. 11]. Відповідно, формування бібліотечних фондів, як друкованих, так і цифрових, згідно з інформаційними потребами користувачів є одним із основних елементів цього процесу. Це зумовлено тим, що найбільш повне задоволення таких потреб є основною метою бібліотечної діяльності. Саме інформаційні потреби служать критерієм оцінки оптимального обсягу, складу, структури бібліотечних фондів.

Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» (далі – НБ НАУКМА) приділяє особливу увагу потребам користувачів щодо бібліотечного сервісу та ресурсів, «забезпечуючи інформаційні дослідницькі потреби студентів, викладачів, співробітників університету на принципах доступності, оперативності, інформативності, комфортності» [2].

Для вдосконалення та зручності доступу до бібліотечних фондів надзвичайно важливою є правильність та точність у складанні предметних рубрик для забезпечення максимальної ефективності тематичного пошуку, що є одним із головних завдань інформаційного забезпечення навчального та наукового процесів у ВНЗ. В Україні цим питанням присвячували свої роботи такі науковці та практики в сфері бібліотечної діяльності: І. Баньковська, О. Бруй, Т. Ліщук, О. Малецька, Н. Стрішенець, Т. Чорна та ін.

Процес створення тематичних рубрик є дещо суб'єктивним, тому було прийнято рішення уніфікації процесів, щоб уникнути множинності та синонімічного дублювання

назв. До прикладу, Список предметних рубрик Бібліотеки Конгресу (Library of Congress Subject Headings (LCSH)) є унікальним контрольованим списком термінів, яким користуються бібліотекарі-каталогізатори у багатьох країнах світу при предметному описі документів. Як зазначила дослідниця Н. Стрішенець, поширена практика адаптації Списку предметних рубрик Бібліотеки Конгресу відповідно до культури, економіки, історії та політики певної країни. Дослідниця розглядає досвід адаптації таких країн, як Канада, Литва, Австралія, Німеччина, що створили власні Списки предметних рубрик, та висловила вже давно сформовану та все ще актуальну необхідність створення в Україні такого уніфікованого списку, яким могли би користуватись всі бібліотеки нашої країни. Така уніфікація також необхідна для успішної інтеграції українських бібліотек та їх каталогів до європейської бібліотечної спільноти [5].

Процес складання предметних рубрик має постійно доповнюватися та вдосконалюватися відповідно до змін у суспільстві та відповідати актуальним пошуковим запитам. Бурхливі та динамічні події в Україні, починаючи з 2013 року, – спочатку Євромайдан, а потім російсько-українська (неоголошена) війна – стали причиною появи надзвичайно різноманітної та різнопланової за жанром літератури – наукової, художньої, документальної, мистецької тощо.

Бібліотекарі НБ НаУКМА при формуванні тематичних рубрик користуються методичними рекомендаціями «Правила складання предметних рубрик», а також використовують досвід вищезгаданих предметних рубрик Бібліотеки Конгресу. Наші фахівці за необхідності адаптовують ці рубрики до українських реалій: редагують та перекладають. У випадках появи документів, тематична рубрика до яких відсутня, існує практика зібрання робочої групи, яка обговорює та затверджує нову предметну рубрику. Ведеться картотека прийнятих рішень, у якій зібрані напрацювання попередніх років.

Нижче наведено неповний перелік предметних рубрик, створених за останній період фахівцями НБ НаУКМА, що безпосередньо пов'язані з тематикою російсько-української війни:

Гібридні війни; Інформаційні війни – Соціально-психологічні аспекти; Антитерористична операція, 2014-2018; Революція Гідності (Україна), 2013-2014 – Мовознавчі аспекти; Революція Гідності (Україна), 2013-2014 – Історичні аспекти; Загиблі військові – Вшанування пам'яті – Російсько-українська війна, 2014- ; Гендерна рівність у військовій сфері – Соціологічні аспекти – Україна; Сексуальні домагання – Військова сфера – Україна; Ветерани АТО/ООС – Соціологічні дослідження – Україна;

Ветеранський рух – Соціологічні дослідження – Україна; Операція об'єднаних сил, 2018-Учасники – Україна; Російсько-українська війна, 2014- – Історія.

Наукова бібліотека НаУКМА в рамках проєкту корпоративної каталогізації тісно співпрацює з Науково-технічною бібліотекою ім. Г.І. Денисенка Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та Львівською національною науковою бібліотекою України імені Василя Стефаника. У рамках цієї співпраці відбувається обмін бібліографічними записами між цими бібліотеками, у тому числі обмін складеними предметними рубриками. Варто зазначити, що фонди НБ НаУКМА, завдяки як дарункам окремих осіб та видавництв, так і придбанням бібліотеки та грантам, постійно поповнюються актуальними новинками. Тому процес складання предметних рубрик ніколи не стоїть на місці, в електронному каталозі з'являються нові заголовки відповідно до вимог часу.

Співробітники НБ НаУКМА запрошують усіх зацікавлених у пошуку потрібної літератури користуватись електронним каталогом нашої бібліотеки: студентів, науковців та колег-бібліотекарів. Ми раді поділитись нашими здобутками у цій галузі та посприяти уніфікації предметних рубрик, долучитись до створення національного авторитетного списку предметних рубрик, яким могла би послуговуватись уся бібліотечна спільнота України.

Література

1. Збанацька О. М. Предметна рубрика. Українська бібліотечна енциклопедія . Київ : НБУ ім. Я. Мудрого. 2016. URL : <https://ube.nlu.org.ua › article>
2. Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2021 р. URL : <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/22619>
3. Лішук Т. О., Павлів Н. Г. Проблема відповідності предметних рубрик та шифрів УДК для забезпечення інформаційного запиту релевантною інформацією. *XV Міжнародна науково-практична конференція "Конфліктологічна експертиза: теорія та методика" : програма і матеріали.* Київ : НаУКМА, 2016. С. 47-49. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12804/Pratsi_vykladachiv_ta_profesoriv_Natsionalnoho_universytetu.pdf
4. Правила складання предметних рубрик : методичні рекомендації / авт.-уклад. : Баньковська І. М. та ін. Київ : Київ. політехн. ун-т, 2010. 253 с.
5. Стрішенець Н. В. Сучасна предметна каталогізація в наукових бібліотеках: теоретичні та практичні аспекти. *Бібліотечний вісник.* 2021. № 2. С. 115–120.

URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20864/Strishenets_Suchasna_predmetna_katalogizatsiia_v_naukovykh_bibliotekakh.pdf?sequence=1&isAllowed=y

6. Чорна Т. В. Досвід застосування предметних рубрик Бібліотеки Конгресу (США) у процесі предметизації бібліотечних фондів Наукової бібліотеки НАУКМА : *Презентація виступу на семінарі "Сучасна предметна каталогізація в наукових бібліотеках: теоретичні і практичні аспекти"* (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 6 квітня 2021 р.). URL : <https://library.ukma.edu.ua/pro-biblioteku/istoriia/18-pro-biblioteku/536-naukovo-praktychni-zakhody>(дата звернення: 07.11.2022).

7. Ярошенко Т. О. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: як це було і куди йдемо (до 20-ліття Будапештської ініціативи Відкритого доступу). *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. № 8. С. 10-26. URL : <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247582>

8. Chan Lois Mai, Englewood, Colo. Library of Congress subject headings : principles and application : Libraries Unlimited, 1995 xiv, 541 p. : ill.; 24 cm. URL : <https://catalogue.nla.gov.au/Record/1010041>

9. Snow Karen Practical Guide to Library of Congress Subject Headings. Lanham : Rowman & Littlefield, 2021, 180 p. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07317131.2022.2082666?cookieSet=1>

Ірина Володимирівна Панченко,
завідувачка інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ УШИНСЬКОГО У 2000–2020-Х РР.

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, електронний каталог, Репозитарій, інформаційні технології в бібліотеці, віртуальні виставки, інновації у бібліотеці.

У 2022 році бібліотека Університету Ушинського відсвяткувала своє 100-річчя. На сьогоднішній день, аналізуючи шлях, який пройшла наша бібліотека та її сучасну